

**ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНЦІВ ОЧИМА НАУКОВЦІВ,
ІМПЕРСЬКИХ ПОЛІТИКІВ ТА ЇХНІХ АДЕПТІВ В УКРАЇНІ****Леонід ЗАЛІЗНЯК***orcid.org/0000-0001-8924-8122*

доктор історичних наук, професор,

завідувач відділу кам'яного віку Інституту археології НАН України

Анотація. Стаття торкається ключової проблеми історії Східної Європи – історичної спадщини княжого Києва та держави Русь. Аналізуються аргументи прибічників ранньосередньовічної версії походження українського народу та їх супротивників – сучасних симпатиків історичного міфу часів пізнього сталінізму – давньоруської народності як «колиски трьох братніх народів». Пізньосередньовічна концепція походження українців, росіян та білорусів є радянською версією дуже давнього імперського історичного міфу. Він суперечить нормам сучасної етнології і формувався після Другої світової війни як типова радянська ідеологічна конструкція. У наш час найбільш переконливою і популярною серед науковців є концепція походження українців з раннього середньовіччя (V–VII ст.). Біля її витоків стояв М. Грушевський. Сучасна етнологія розглядає народи як етнокультурні організми, які народжуються, проходять свій життєвий цикл і дезінтегруються переважно шляхом асиміляції іншими народами. Вік етносів визначається неперервністю етнокультурного розвитку на їхніх етнічних землях. Неперервність розвитку на землях Англії, Франції, Іспанії, Німеччини, Чехії, Сербії, Польщі та України з раннього середньовіччя до нашого часу дає підстави починати національну історію згаданих народів з V–VII ст. Пройшовши племінну фазу розвитку у ранньому середньовіччі (V–IX ст.), згадані народи Європи створили свої перші держави. Саме в цей час постала держава Київська Русь, яка консолідувала слов'янські племена Південної Русі в єдиний етнос руських-рутенів (стародавніх українців). Українці, як і переважна більшість народів середньої смуги Європи (англійці, французи, іспанці, німці, поляки, чехи, серби, хорвати та ін.), родом з раннього середньовіччя (V–VII ст.) і продовжують розвиватися на своїх етнічних землях до нашого часу.

Ключові слова: Київська Русь; генезис українців; історичний міф; етнологія; тяглість етнокультурного розвитку.

**ORIGIN OF UKRAINIANS AS VIEWED BY SCIENTISTS,
IMPERIAL POLITICIANS, AND THEIR ADHERENTS IN UKRAINE****Leonid ZALIZNIAK**

Doctor of Historical Sciences, professor,

Head of Stone Age Department of NASU Institute of Archaeology

Annotation. The article touches upon the key problem of the history of Eastern Europe – the historical heritage of princely Kyiv and the state of Rus. It also analyzes the arguments of supporters of the early medieval version of the Ukrainian people's origin and those of their opponents, who

currently sympathize with the historical myth of the late Stalinism period – Old Rus nation being “the cradle of three fraternal peoples”. Late medieval concept of origins of Ukrainians, Russians, and Belarusians is a Soviet version of a very old imperial historical myth. It disagrees with the norms of modern ethnology and was formed after World War II as a typical Soviet ideology structure. In our time, the majority of scientists adhere to the concept of Ukrainians’ genesis in the Early Middle Ages (5th–7th centuries), with M. Hrushevsky as one of its originators. Modern ethnology views peoples as ethnocultural organisms, who are born, pass their life cycle, and disintegrate, mostly in the process of assimilation with other peoples. Age of ethnos is determined by the continuity of its development on its ethnic lands. Continuity of ethnocultural development on the lands of England, France, Spain, Germany, Czech Republic, Serbia, Poland, and Ukraine from Early Middle Ages to our time suggests the beginning of national history of the mentioned peoples from the 5th–7th centuries. Having passed the tribal phase of development in Early Middle Ages (5th–9th c.), the mentioned nations of Europe created their first states. At the same time, the state of Kyivan Rus aroused, which consolidated Slavs of Southern Rus in the single ethnos of Ruthenians (ancient Ukrainians). Ukrainians, as the majority of peoples inhabiting Central Europe (English, Frenchmen, Spaniards, Germans, Poles, Czechs, Serbians, Croats, and others), originated in Early Middle Ages (5th–7th c.) and continuously developed on their ethnic lands to our time.

Key words: *Kyivan Rus; genesis of Ukrainians; historian myth; ethnology; continuity of ethnocultural development.*

Приводом до написання цього тексту стала публікація російськомовним журналом «Фокус» 23.02.2018 розлогого інтерв'ю з відносно молодим, але вже досить відомим археологом-славістом, доцентом кафедри археології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Є. Синицею під назвою «Сотворение славян». Зупинимося на найцікавіших аспектах сказаного паном Євгеном. До того ж інтерв'ю з ним – гарний привід нагадати читачам основні положення сучасної версії походження українського народу, біля витоків якої стоїть класик української історичної науки М. Грушевський.

Є. Синиця з 2014 р. бере участь у програмі, спрямованій на «розвінчання історичних міфів і фейків російської пропаганди». Однак останнім часом його «акценти змістилися в бік внутрішнього споживача інформації», тобто українських міфотворців, проти «маячні й дурниць в українському середовищі».

Дослідник є прибічником доступної для широкого читача «науково-популярного формату» критики міфотворчості, але з опорою на «офіційну українську адекватну академічну науку», що не викликає заперечень [8].

Проігнорувавши яскраву міфотворчість широковідомих українських казкарів Ю. Шилова, А. Кифішина, В. Бебика, Є. Синиця спрямовує свій сарказм проти міфів академічної науки. Найбільше дісталось «батьку» української історії, якого міфоборець призначив головним міфотворцем країни: «Першим конструктором українського міфу був Михайло Сергійович Грушевський зі своєю монументальною працею «Історія України-Руси», в якій він робив висновок, що ми – стародавній народ і ведемо свою історію від антив» [8].

Припущення М. Грушевського, що далекими пращурами українців були анти раннього середньовіччя, так обурило Є. Синицю, що, не добираючи

слів, він сміливо назвав гіпотезу класика української історії «міфом з гівна і палок» [8].

Власне, цей занадто сміливий пасаж і спонукав автора цих рядків на відповідь руйнівникові міфів. Епатажний стиль критики класика української історії Є. Синицею чимось нагадує браваду відомого О. Бузини в його нападках на Тараса Шевченка. Цікаво, згадана фривольна лексика на грані фолу, як і висловлювання на адресу опонентів на кшталт «ідіоти», «чорті що», «дурниці», «маячня», «фігня» тощо, – це прояв академізму, до якого постійно апелює доцент університету, чи форма популяризації складних проблем «для нормальної людини і широкої аудиторії» [8]?

Публічна оцінка відомої гіпотези великого історика відносно молодим дослідником з використанням ненормативної лексики дивує ще й через те, що критик не навів жодного контраргументу припущенню М. Грушевського, який «ототожнював Антів з предками нашого народу» [2, с.177]. Зазначимо, що саме цей важливий пасаж у спадщині М. Грушевського дав підстави не лише автору цих рядків, а й багатьом знаним українським вченим вважати Михайла Сергійовича засновником домінуючої сьогодні в українській історіографії ранньосередньовічної концепції походження українського народу (Рис. 1).

Доводилося навіть чути, що дослідник у кінці XIX ст. створив, обґрунтував і сформулював чітку ранньосередньовічну концепцію походження українського народу, з чим важко погодитися. Більш фаховим є твердження О. Шакурової, що М. Грушевський «...заклав основи ранньосередньовічної концепції походження українців» [10, с. 121].

При всій повазі до «батька української історії» на межі XIX–XX ст. «чітку наукову концепцію» україногенези неможливо було ні чітко сформулювати, ні серйозно обґрунтувати. Адже на той час не існувало необхідних напрацювань в галузях археології, мовознавства, антропології, етнології. М. Грушевський окреслив, намітив, заснував, врешті-решт, декларував у кількох фразах лише загальні обриси майбутньої ранньосередньовічної версії україногенезу. А творили і обґрунтовували цю концепцію кілька поколінь українських етнологів, істориків, археологів, мовознавців, антропологів, які протягом усього XX ст. відшуковували нові факти та аргументи на її користь, дискутували з її запеклими опонентами, в тому числі й з «етнологами» з ЦК КПРС, ВЧК, НКВС та КДБ (як це було з самим М. Грушевським, М. Брайчевським чи В. Петровим). Зокрема, над нею, окрім М. Грушевського, працювали і були її прибічниками відомі історики: М. Максимович, М. Костомаров, В. Антонович, В. Драгоманов, М. Чубатий, І. Крип'якевич, Д. Дорошенко, Я. Дашкевич, Я. Ісаєвич, археологи: М. Брайчевський, В. Петров, Л. Залізняка, В. Баран, етнологи: В. Борисенко, В. Капелюшний, Ю. Фігурний, антропологи: Хв. Вовк, С. Сегеда, мовознавці: О. Потебня, А. Кримський, І. Огієнко, С. Смаль-Стоцький, Ю. Шевельов, В. Русанівський, Г. Півторак, В. Німчук, О. Тараненко, О. Стрижак та багато інших.

Зусиллями кількох поколінь українських дослідників розроблена серйозна аргументація на підтримку припущення М. Грушевського про ранньосередньовічні витoki українського народу, висловленого ним ще у далекому 1898 р. у своїй праці «Анти» та першому томі

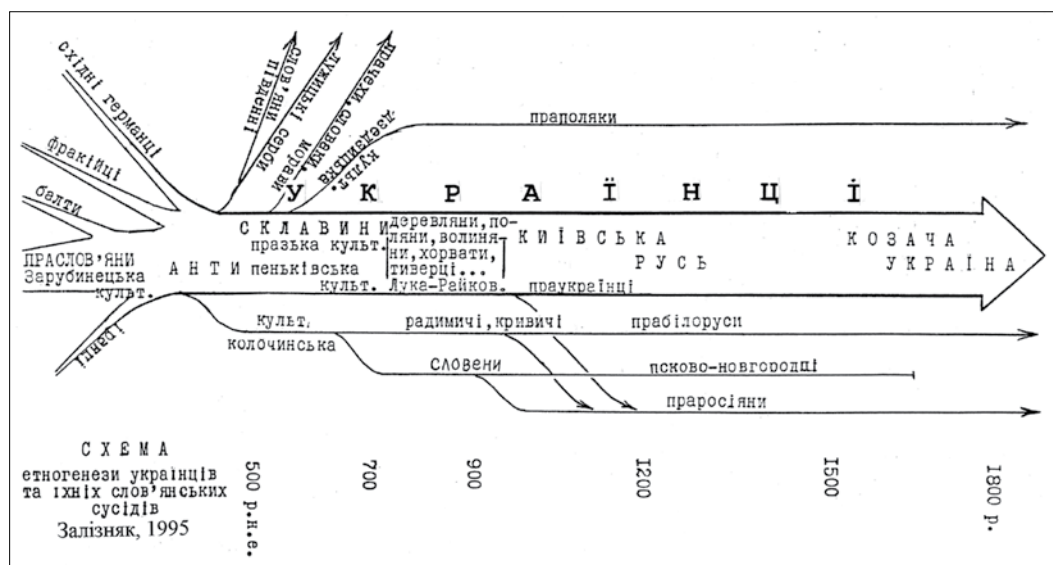

Рис. 1. Схема етногенезу українців та їхніх сусідів

«Історії України-Руси: «Все промовляє за сим ототожненням антів з предками нашого народу і надає йому правдоподібність, що граничить з певністю» [1; 2, с. 177]. Зокрема, антропологічні типи Південної Русі середньовіччя близькі антропології українців XVII–XXI ст. і суттєво різняться від антропології росіян та білорусів [5, с. 94, 101–103; 6, с. 199, 200].

Археологами доведена неперервність (тяглість) етнокультурного розвитку населення теренів між Дніпром і Карпатами з раннього середньовіччя до нашого часу. Мається на увазі культурний, мовний, генетичний зв'язки сучасних українців через «націю козаків» Г. Боплана до Русі-України X–XIV ст. і далі через людинність райковецької культури до праського і пеньківського населення початку середньовіччя. Попри те, що руйнівник міфів Є. Синиця вважає «выстраивание цепочки непрерывной передачи идентичности, идею преемственности...

абсурдом» [8], етнологи визначають вік етносів, час їхнього народження саме через тяглість етнокультурної спадковості від сучасних народів у глибину віків.

Зокрема, подібну методика застосував свого часу для визначення віку Києва академік П. Толочко і за 40 років, що пройшли з того часу, ніхто не назвав її абсурдною. Чому вбачати витоки Києва в ранньосередньовічному поселенні праської культури на Старокиївській горі нормально, а пов'язувати за тією ж методикою українців з тим же праським та пеньківським населенням території України «абсурдно»?

Мовники переконливо довели, що українська мова розвивається з раннього середньовіччя. Ще А. Кримський сто років тому показав, що «в мові Наддніпрянщини та Червоної Русі (Галичини) з XI ст. надто легко і виразно можна пізнати предка сучасної української мови». О. Стрижак [9, с. 251–259] та інші лінгвісти звернули увагу на прямі паралелі

в базовому словнику сербської, хорватської, лужицької мов в українській мові. Давньоукраїнська топонімія розсіяна по усьому слов'янському світу, особливо на Балканах, межиріччі Одера та Лаби, у Польщі (Малин, Житомир, Радичі, Болярка, Бариші, Київ, Києво, Київець, Кієвичі тощо). Усе це – результат великого розселення слов'ян на зорі середньовіччя у VI–VII ст. зі своєї батьківщини між Карпатами і Середнім Дніпром. До цього ж висновку дійшов відомий російський філолог О. Трубачов, пояснюючи поширення по слов'янському світу похідних від Києва топонімів. А раз анти та склавини (людність культур Прага та Пеньківка), розселяючись у VI–VII ст. з лісостепового та лісового Правобережжя Дніпра на Дунай та Балкани, несли українську мовну специфіку, то, мабуть, остання на той час функціонувала на їхній батьківщині, а значить, їх можна вважати пращурами українців.

Значний внесок у сучасне розуміння етнокультурних процесів у середньовічній Європі зробили етнологи, які розробили універсальні принципи етнологенезу народів середньої смуги Європи, у тому числі й українців.

1. Етнічний поділ людства – видова ознака *Homo Sapiens*.

2. Етнічність не в крові, а в голові.

3. Народи – це етнокультурні організми, які народжуються, проходять життєвий цикл і вмирають, асимільовані іншими.

4. Тяглість етнокультурного розвитку – шлях визначення віку етносу.

5. Великі етноси Європи (англійці, французи, іспанці, серби, чехи, поляки, українці-русини) зародилися у ранньому середньовіччі у V–VII ст. і пройшли три головні фази розвитку.

6. V–IX ст. – племінна фаза етнологенезу народів Європи.

7. IX–XVII ст. – споріднені племена консолідуються в єдиних державах і проходять фазу аристократичних націй середньовіччя та ранньомодерного часу.

8. XVII–XXI ст. – фаза модерних націй.

9. Імперські народи (Рим, Англія, Іспанія, Київська Русь та ін.) породжують дочірні етноси (романська, англійська, іспанська, руська групи народів), власна історія яких починається в лоні відповідної імперії. Згадані дочірні етноси народжувалися внаслідок синтезу пануючої імперської етнокультури завойовників з автохтонною культурою завойованих етносів.

Говорячи образно, як латинський Рим романізував варварські провінції, породивши там народи романської мовної групи, так давньоукраїнський Київ русифікував (від Русь, а не Росія) балтів та фінів лісової смуги Східної Європи, породивши білорусів, псково-новгородців, росіян. Тобто як латиняни Риму були батьками французів, іспанців, португальців, румунів, так рутени-українці княжого Києва були батьками згаданих східнослов'янських народів. Як писав Нестор Літописець: «Київ – мати городів руських». Отже, якщо тисячу років тому й була колыска трьох братніх народів, то в ній сиділи щойно народжені білоруси, псково-новгородці, росіяни, а колисав її їхній батько рутен-українець з Південної Русі.

Своїм далеким від декларованого академізму висловлюванням на адресу згаданої гіпотези М. Грушевського Є. Синиця, думаємо, сам того не бажаючи, образив не лише «батька» української історії, але й згаданих численних

прихильників його бачення витоків українського народу з раннього середньовіччя. Причиною цього стала, судячи з інтерв'ю, необізнаність дослідника ні з перебігом, ні з результатами 30-літньої дискусії між прибічниками радянської пізньосередньовічної версії походження східних слов'ян та послідовниками ранньосередньовічної концепції україногенези. Якщо в основі першої лежить пріснопам'ятна давньоруська народність (ДРН), то другої – гіпотеза М. Грушевського, що так обурила Є. Синицю [8].

З приводу згаданої дискусії написано стільки, що навіть важко собі уявити, аби хтось із фахівців, тим більше з провідного університету країни, міг заявити подібне, навіть не ознайомившись з аргументацією численних прибічників започаткованої М. Грушевським версії україногенези. «В наш час до міфу М. Грушевського (про антів як пращурів українців. – Л. З.) час від часу повертаються, не розуміючи, що пройшло вже сто років і наукове бачення дуже змінилося», – пише Є. Синиця [8].

Схоже, «не розуміє зміни наукового бачення» племені антів Є. Синицю і наш сучасник, провідний російський археолог-славист академік В. Седов. Адже сто років по тому, як М. Грушевський назвав антів «предками українських племен», російський класик археології слов'ян проголосив антів та склавинів раннього середньовіччя не лише пращурами українців, а й більшості сучасних південнослов'янських та західнослов'янських етносів.

У своїй фундаментальній монографії 1995 р. «Славяне в раннем средневековье» В. Седов пов'язав слов'янські народи Центральної Європи та Балкан

з пеньківськими та праськими старожитностями зазначеного регіону. Як відомо, пеньківська та праська культури раннього середньовіччя є археологічним відповідником антів і склавинів, які опинилися на Балканах, у Подунав'ї та в межиріччі Одера і Ельби внаслідок великого переселення слов'ян з території України у VI–VII ст. (Рис. 2). Міграція антів та склавинів з Правобережної України на Балкани та у Центральну Європу, за В. Седовим, створила у ранньому середньовіччі передумови для початку етногенезу чехів, хорватів, сербів, моравів, лужицьких сербів, південних поляків (віслян) та інших слов'янських народів [7, с. 310, 321, 333, 341, 287]. Той же В. Седов, слідом за відомим іраністом В. Абаєвим, убачав в антах можливих предків українського народу [7, с. 83].

Є. Синиця вважає, що М. Грушевський «ще не знав, хто такі анти і як вони виглядають» [8]. Тому через незнання «був упевнений, що це все ж праукраїнці, а може навіть і ранні українці... Зараз до цього міфу час від часу повертаються, не розуміючи, що пройшло вже сто років і наукове бачення сильно змінилося» [8]. Чого «не знали й не розуміли» (на відміну від Є. Синиці) український та російський академіки, виводячи слов'янські народи від антів та склавинів раннього середньовіччя, – лишилося інтригуючою загадкою. На жаль, у своєму розлогіму інтерв'ю Є. Синиця не знайшов місця, щоб познайомити читача зі своїм принципово відмінним від поглядів двох академіків баченням племені антів, настільки відмінним, що дало можливість йому назвати їхню концепцію ранньосередньовічного походження слов'ян «міфом з г... і палок» [8].

У своїй критиці «міфів» М. Грушевського Є. Синиця постійно користується аргументацією прибічників старих імперських міфів, зокрема згаданої давньоруської народності (ДРН). Як відомо, ця імперська ідеологема часів пізнього сталінізму була створена кремлівськими етнологами у повоєнні часи з метою ідеологічного виправдання загарбання імперською Москвою етнічних земель українців, білорусів, псково-новгородців [3, с. 2–14; 4, с. 360–377]. З метою адаптації цієї імперської конструкції до пострадянських реалій кінця минулого століття її послідовниками розвивалася абсурдна ідея, що сучасні народи Європи постали дуже пізно, в лоні модерних націй XVII – XIX ст., а значить, не мають відношення до народів середньовіччя.

Абсурдність такого твердження очевидна. Виходить, У. Шекспір та лондонці часів Єлизавети I не були англійцями, московіти часів Івана Грозного – то не росіяни, а козаки Северина Наливайка – не українці, бо, бачте, вони жили до постання модерних націй. Ця неоковирна неоімперська конструкція переслідує єдину мету – позбавити українців історичного права на свою батьківщину Південну Русь. Або принаймні зробити Русь спільною спадщиною українців та росіян. Тоді підлеглість України Москві не виглядатиме як окупація українських етнічних земель Російською імперією, як воно було донедавна насправді.

Відголоски цієї чергової недолугої спроби привласнення Москвою киево-руського періоду історії українців разом з їхніми етнічними землями знаходимо в інтерв'ю Є. Синиці. «Сучасні нації – продукт XIX ст.», – пише міфоборець [8]. Він плутає націогенез з етногенезом, помилково вважаючи, що формування

модерних націй фіксує появу на світ сучасних народів. А це зовсім не так. Нація – це вища форма розвитку етносу (народу), визначальною ознакою якої є наявність національної держави.

Хибне твердження про початок формування сучасних народів Європи лише в лоні модерних націй, тобто з XVII ст., не витримує критики, бо суперечить основам сучасної європейської етнології, яка розглядає модерні нації Європи як вищу, але не першу, фазу розвитку європейських народів – французів, іспанців, англійців, німців, чехів, поляків, сербів, хорватів, українців. Згадані етноси народилися на зорі середньовіччя і синхронно пройшли такі історичні фази розвитку: 1) племінну раннього середньовіччя (V–IX ст.); 2) фазу аристократичних націй розвиненого середньовіччя та ранньомодерного часу (X–XVII ст.); 3) фазу модерних націй XVII–XIX ст. (Рис. 1). Отже, зародження модерних націй після буржуазних революцій в Європі фіксує не появу на світ сучасних народів (як собі це уявляє Є. Синиця), а лише перехід давно існуючих середньовічних етносів на вищу ступінь свого розвитку вже в лоні сучасних національних держав типу Швеції, Фінляндії, Литви, Польщі, Німеччини, Угорщини, Англії, України тощо.

Однак Є. Синиця глибоко переконаний, що український народ почав формуватися лише за часів Хмельниччини, бо тоді розпочалося творення модерної української нації на чолі з козацькою старшиною. Він мислить цілковито в руслі російської імперської історіографії, вважаючи, що українці не мають відношення до Київської Русі, бо остання «абсолютно окреме явище». «Що характерно: козацька старшина не апелювала

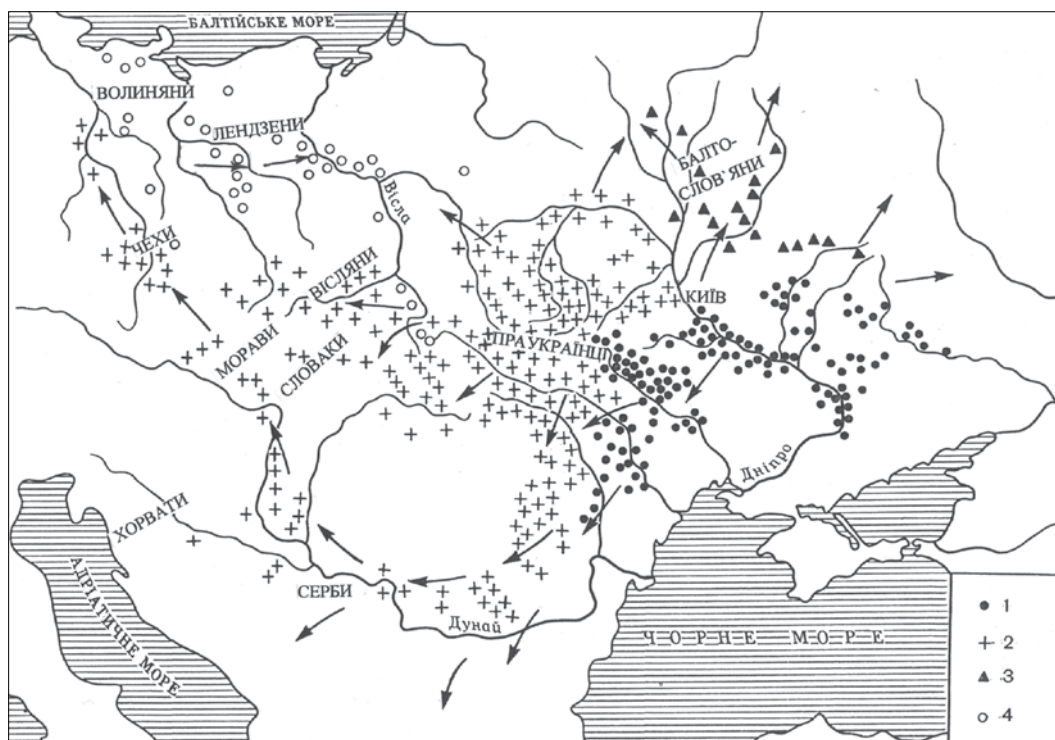

Рис. 2. Розселення слов'ян у VI–VII ст.

до «давньоруського спадку», – необачно заявляє руйнівник «міфів» М. Грушевського [8].

Та невже? А як же бути з наративними текстами козацької доби – відомими козацькими літописами Граб'янки, Величка, Самовидця та посталого на їхній основі «Історії Русів»? Через них червоною ниткою проходить ідея історичного та духовного зв'язку козацтва з княжими дружинами, а козацької України – з княжим Києвом. Ці історичні документи передають національну ідею козацької старшини XVII–XVIII ст. На них формувалася історична свідомість І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Гоголя та їх оточення, професорів Київського та Харківського університетів XIX ст., а фактично – історична свідомість модерної української нації.

Нагадаємо, що писали в 1621 р. про козацтво представники київського духовенства на чолі з Іовом Борецьким у відомій Протестації на захист народу руського, руської віри та козацтва польському королю Сигизмунду III: «...То плем'я чесного народу руського, з насіння Яфетового, котре Чорним морем і по-суху Грецьке Царство воювало. Те військо ... котре за Олега, монарха руського, в своїх моносилах по морю і по землі (приправивши колеса до човнів) плавало (та пересувалося) і Константинополь штурмувало. Се ж бо вони за Володимира Великого, святого монарха руського, Грецію, Македонію та Іллірик воювали. Се ж їхні предки разом із Володимиром хрестилися і віру християнську од Церкви Константинопольської

приймали, і по день нинішній у тій вірі родяться, хрестяться і живуть...».

Сказане суперечить глибоко хибному твердженню Є. Синиці, що «козацька старшина не апелювала до давньоруської спадщини», а претензії модерної України на неї є новітнім історичним міфом, нібито сформованим М. Грушевським [8].

Спадщина Київської Русі, від якої так легко відмовляється Є. Синиця, – ключове питання історії Східної Європи. Вона служила легітимізуючим фактором у будівництві власних держав литовцями, московітами, русинами-українцями козацьких часів. Претензії на спадщину княжого Києва були ідейним підґрунтям експансії Московського царства та Російської імперії на захід, на землі Київської Русі. Без об'єктивного визначення справжнього історичного спадкоємця княжого Києва претензії Москви на його історичний спадок були і будуть небезпечним, дестабілізуючим фактором у Східній Європі, джерелом постійної загрози незалежності України та інших країн Східної Європи.

Згадувана концепція ДРН була черговою спробою відібрати незаперечне право русинів-українців на княжий Київ, тим самим легітимізувавши загарбання імперською Московією земель давньоукраїнської держави Київська Русь. Тому в російській імперській історіографії право українців на історичну спадщину Південної Русі всіяко заперечувалося, а держава Русь проголошувалася або «великорусской» (М. Карамзін, М. Погодін, С. Соловйов), або спільною (В. Мавродін, Б. Греков, Д. Лихачов, В. Седов, П. Толочко та ін.) [4, с. 355–377].

Яскравий відголосок цих імперських претензій на древній Київ знаходимо в інтерв'ю Є. Синиці, який заперечує

нібито започаткований М. Грушевським «міф» про належність стародавнього Києва не до російської, а до української історії: «Київська Русь... це абсолютно окреме явище, яке до сучасних країн відношення не має» [8]. Інакше кажучи, південні русичі X–XIII ст., за Є. Синицею, не мають відношення ні до українців, ні до росіян, ні до білорусів, а були «абсолютно окремим явищем», тобто окремим східнослов'янським етносом [8]. Саме так «батько» ДРН В. Мавродін обґрунтував у повоєнний час існування своєї ідеологічної концепції.

Відчайдушно сміливий у нападках на «міфи» класика української історичної науки Є. Синиця скромно утримується від оцінки надзвичайно актуального на сьогодні російського імперського міфу давньоруської народності. Але його симпатії до міфічної ДРН і без цього очевидні. Адже міфоборець воює з «міфами» М. Грушевського з позицій ключового положення концепції ДРН – «Київська Русь... це абсолютно окреме явище, яке до сучасних країн відношення не має» [8].

Сміливий розвінчувач українських міфів не наважується позиціонувати себе відкритим прибічником ДРН, обираючи скромний статус таємного симпатика імперського міфу сталінських етнологів.

Борючись з уявними українськими міфами, фактично поновлюємо реально існуючі старі імперські, які так дорого коштували українцям і від яких в Україні, на щастя, вже відмовилася більшість їхніх колишніх прибічників.

А чому, власне, Русь з княжим Києвом, за Є. Синицею, не мають стосунку до української національної історії? Ніхто не сумнівається, що синхронні Київській Русі перше Англійське королівство,

перше Польське королівство династії П'ястів, Празьке князівство чехів, одночасні з ними держави французів, сербів, хорватів були середньовічними державами прямих пращурів відповідних сучасних народів. А от Київська Русь зі столицею у Києві – «абсолютно окреме явище», що не має, за Є. Синицею, відношення до мешканців сучасної Київщини, Волині, Галичини – українців.

Закони етноісторичного розвитку середньовічної Європи універсальні, тому Русь не може бути винятком із них. Княжий Київ настільки ж український, як тогочасний Лондон – англійський, Париж – французький, Гнезно – польське. Звичайно, мешканці згаданих середньовічних міст та їхніх околиць не були ідентичні сучасним українцям, англійцям, французам, полякам. То були їхні безпосередні пращури на середньовічному етапі розвитку.

Перші королі поляків Мешко I та його син Болеслав Хоробрий правили в часи київських князів Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Однак жодному поляку, в т.ч. історикам, в голову не приходять вважати їх не польськими правителями, а «абсолютно окремим явищем». У вихованих в імперській історіографічній традиції українських істориків навіть за доби незалежності язик не повертається назвати Володимира Хрестителя та Ярослава Мудрого давньоукраїнськими князями.

Весело висміявши у своєму інтерв'ю спробу українських політиків «зачислити до своїх» Ганну Ярославну, Є. Синиця стверджує: «Якщо вже вважувати «чистокровність» Ганни, то скандинавської крові в ній більше, ніж слов'янської. Причому в слов'янській крові більше ободритської, західних

слов'ян, ніж східнослов'янської, придніпровської. Ось і думайте: наша вона чи ні? (Сміється)» [8].

А що тут думати – вона настільки ж давньоукраїнка, як і її батько Ярослав Мудрий або дід Володимир; рівно настільки ж, як їхні сучасники Мешко I та Болеслав Хоробрий були праполяками. А останнє ніхто з європейських істориків не ставить під сумнів. На заваді належності до прямих пращурів українців не стоїть ні скандинавська, ні ободритська кров Ганни Ярославни, як це стверджує Є. Синиця. Адже, на відміну від останнього, усім етнологам відомо, що етнічність не в крові, а в голові.

Народившись від конкретних батьків, дитина зазвичай успадковує їхню етнічність (мову, етнокультуру тощо). Однак рано відірвана від сім'ї, опинившись в іншому етнічному середовищі, людина може засвоїти етнокультуру іншого етносу. У цьому суть глобального в сучасному світі процесу асиміляції, якої б не було, якби етнічність особи визначала кров. Так що два рідних брати, подорослішавши в різному етнічному оточенні, можуть стати представниками різних етносів. Серед українців таких мільйони. І не лише серед них.

Автор відомого тлумачного словника «великорусского наречия» Володимир Даль, батько якого по крові був данським німцем, а мати франко-італійкою, вважав себе росіянином, бо думав російською мовою. Скільки таких німців, поляків, українців, татар, казахів, фінських народів європейської Півночі, народів Сибіру та Кавказу під асиміляційним тиском Російської імперії «обрусели». Засвоївши російську мову, культуру, історію, вони поповнили багатомільйонні ряди великого російського народу.

І неповторність їхньої крові та генів аж ніяк не стала на заваді радикальній зміні етнічності.

Так що перш ніж крушити зі сміхом надумані етнологічні міфи, не завадило б ознайомитися з основами етнології.

Користуючись «мовчанням українських ягнят», що надто кволо відстоюють своє право на киеворуський спадок, а то й взагалі відмовляються від нього, як Є. Синиця, росіяни здавна без зайвих церемоній користуються українською історичною спадщиною як своєю власною. Ще 200 років тому М. Карамзін замінив у вислові давньоукраїнського літописця Нестора «Київ – мати городів руських» останнє слово на «російських». У 1993 р. Б. Єльцин відкрив у місті Ярославлі на Верхній Волзі пам'ятник «собирателю русских земель» київському князю Ярославу Мудрому. А у 2016 р. вже В. Путін на відкритті пам'ятника Володимиру Великому у Москві назвав київського князя «нашим великим предком, духовним основателем державы Российской, собирателем русских земель». Хоча за часів Володимира ні «русских», ні «державы Российской» і в проекті не було. Останню, як відомо, заснував своїм декретом зовсім не київський князь Володимир, а Петро I у 1721 р., тобто за 700 років після смерті Володимира Великого.

Так що, попри заклики Є. Синиці, російська імперська історіографія разом із політиками не вважають «Київську Русь окремим явищем, що не має відношення» до сучасної Росії [8]. Тим більше, що Україна сама відмовляється від киеворуської спадщини і вважає претензії українців на неї «абсурдним міфом» (за Є. Синицею).

«Руйнівник українських міфів», можливо, сам того не усвідомлюючи,

фактично виявився адептом російської імперської історіографії в її повоєнній модифікації, що базується на дітищі сталінських етнологів – міфічній давньоруській народності.

Квінтесенцією інтерв'ю борця з українськими історичними міфами можна вважати його фразу: «Нормальна позиція української науки і пропаганди в цьому питанні могла б бути такою: ми не претендуємо на давньоруський Київ... якщо тверезо і академічно дивитися на цю справу» [8].

Отже, кілька поколінь видатних і просто відомих українських істориків, починаючи з автора «Історії Русів», М. Максимовича, М. Костомарова, академіка М. Грушевського (першого українського міфотворця, за Є. Синицею), претендували на спадщину княжого Києва, поклавши на це життя, зазнавши репресій від кремлівських «наукових опонентів» – царської охоранки, ВЧК, НКВС, МДБ, КДБ, а доцент Є. Синиця спростовує їхні наукові напрацювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грушевський М. С. Анти. *Записки НТШ*. Львів, 1898. Т. XXI. Кн. I.
2. Грушевський М. С. *Історія України-Руси*. Т. I. Київ, 1905. 648 с.
3. Залізняк Л. Л. Давньоруська народність: імперський міф чи історична реальність. *Пам'ять століть*. 1996. №2. С. 2–14.
4. Залізняк Л. Л. *Стародавня історія України*. Київ: Темпора, 2012. 540 с.
5. Петров В. П. *Походження українського народу*. Київ, 1992. 192 с.
6. Сегеда С. П. *Антропологічний склад українського народу*. Київ, 2001. 255 с.
7. Седов В. В. *Славяне в раннем средневековье*. Москва, 1995. 415 с.
8. Синица Е. *Сотворение славян* (Интервью Елены Струк). URL: <https://focus.ua/long/391942/> (дата звернення: 22.03.2018).

9. Стрижак О. С. Серби й Україна. *Україна: наука і культура*. Київ, 1993. Вип. 26–27. С. 251–259.

10. Шакурова О. В. Основні концепції етногенезу українського народу: вітчизняна історіографія (кінець XIX – початок XX ст.) / відповідальний редактор Фігурний Ю. С. Київ, 2017. 272 с.

REFERENCES

1. HRUSHEVSKY, M. (1898). *Antes. Zapysky NTSh* (Proceedings of T. Shevchenko Scientific Society), Vol. XXI. Book I. Lviv. [in Ukr.]

2. HRUSHEVSKY, M. (1905). *History of Ukraine-Rus*. Vol. I. Kyiv, 648 p. [in Ukr.]

3. ZALIZNIAK, L. (1996). People of the Old Rus: An Imperial Myth or Historical Reality. *Pamiat stolit* (Memory of the Centuries), (2), pp. 2–14. [in Ukr.]

4. ZALIZNIAK, L. (2012). *Ancient History*

of Ukraine. Kyiv: Tempora, 540 p. [in Ukr.]

5. PETROV, V. (1992). *The Origin of the Ukrainian People*. Kyiv, 192 p. [in Ukr.]

6. SEHEDA, S. (2001). *Anthropological Composition of the Ukrainian People*. Kyiv, 255 p. [in Ukr.]

7. SEDOV, V. (1995). *Slavs in the Early Middle Ages*. Moscow, 415 p. [in Rus.]

8. SINITSA, E. *Genesis of the Slavs* (Interview by Elena Struk). [online] Available at: <https://focus.ua/long/391942/> (Accessed 22 Mar. 2015). [in Rus.]

9. STRYZHAK, O. (1993). Serbs and Ukraine. *Ukraine: nauka i kultura* (Ukraine: Science and Culture), (26–27). Kyiv, pp. 251–259. [in Ukr.]

10. SHAKUROVA, O., FIIHURNYI, Yu., ed. (2017). *Basic Concepts of Ethnogeny of the Ukrainian People: National Historiography (End of the 19th – Early 20th Century)*. Kyiv, 272 p. [in Ukr.]

Спадщина Київської Русі, від якої так легко відмовляється Є. Синиця, – ключове питання історії Східної Європи. Вона служила легітимізуючим фактором у будівництві власних держав литовцями, московітами, русинами-українцями козацьких часів. Претензії на спадщину княжого Києва були ідейним підґрунтям експансії Московського царства та Російської імперії на захід, на землі Київської Русі. Без об'єктивного визначення справжнього історичного спадкоємця княжого Києва претензії Москви на його історичний спадок були і будуть небезпечним, дестабілізуючим фактором у Східній Європі, джерелом постійної загрози незалежності України та інших країн Східної Європи.